

Oekraïners belichamen de kracht van vreedzaam protest

Tegenover de "speciale militaire operatie" van Rusland leunen burgers op meer dan 100 jaar geweldloze geschiedenis.

Door Rose Marie Berger

December 2022

Je weet nooit waar je de handen van Christus zult zien.

In het centrum van Kiev wordt een muurschildering van twee elegante handen die een zwaard breken, omringd door torenhoge flatgebouwen. "Fragments of Hope", in 2016 geschilderd door de Oekraïense kunstenaar Sergii Radkevych, maakte deel uit van een reeks muurschilderingen als reactie op het conflict in Oost-Oekraïne in 2014. Het was openbare kunst met een missie om een Oekraïense visie op vrede te inspireren.

Radkevych combineert religieuze iconografie met straatgraffiti en realisme. Hij besteedt bijzondere aandacht aan expressieve handgebaren. "Fragments of Hope" werd een frequent verzamelpunt voor protesten in solidariteit met Oost-Oekraïners in 2017 en 2019. "Dit is mijn manifest tegen geweld en wreedheid, een oproep tot wederzijds begrip", zei Radkevych destijds. Toen ik in mei in Kiev was, na meer dan drie maanden intensief geweld onder leiding van het Kremlin, was ik dankbaar dat de muurschildering er nog steeds stond.

Oekraïne heeft meer dan 100 jaar ervaring met geweldloze actie. Van 1917 tot het moedige verzet tegen de militaire agressie van Poetin vandaag, hebben de Oekraïners een nationale identiteit gesmeed die gebaseerd is op instemming van de geregeerden. Als het volk niet instemt met de acties van de regering of een binnenvallende macht, dan verzet de samenleving zich door ongewapende daden van meningsuiting, verzuim en actie. Vanwege deze levendige en bekwame burgermaatschappij zijn de meeste daden van burgerlijk verzet in Oekraïne in de afgelopen eeuw geweldloos geweest.

In een rapport van oktober van het Internationaal Catalaans Instituut voor de Vrede schreef auteur Felip Daza Sierra dat van de 235 geweldloze acties in Oekraïne die gedurende zes maanden oorlog zijn onderzocht, "er 148 in de categorie 'protesten' (uitingen) vallen, 51 acties in de categorie 'niet-medewerking' (nalatigheden) en 36 acties van 'geweldloze interventie' (daden van opdracht)."

Dagelijkse openbare demonstraties in het zuiden en oosten van Oekraïne, vooral in tijdelijk bezette gebieden, zijn wijdverbreid en uiterst riskant. Voorbeelden zijn het ophangen van Oekraïense vlaggen, het neerhalen van Russische vlaggen, het zingen van het Oekraïense volkslied, het houden van openbare interreligieuze diensten in het Oekraïens, het zeggen tegen Russische soldaten dat ze "naar huis moeten gaan" en het oplaten van Oekraïense vlaggen aan heliumballonnen. In Melitopol verzamelden zich volgens Daza mensen bij de orthodoxe kerk om demonstraties te organiseren. Na de mis gingen parochianen met hun priester naar het centrale plein om te protesteren tegen de Russische bezetting. In Slavutych, de stad die werd gebouwd voor de geëvacueerde werknemers van Tsjernobyl, kwamen de burgers massaal opdagen nadat de burgemeester de bezetting van de stad had aangekondigd. Hun snelle reactie dwong tot onmiddellijke onderhandelingen met de bezettingstroepen. Twee dagen later vertrokken de Russische troepen.

Terwijl de Russische troepen hard optraden tegen grote openbare demonstraties in bezette gebieden, gebruikten individuen en kleine groepen tactieken om niet mee te werken. In Kherson en Berdyansk weigerden Oekraïners bijvoorbeeld Russische humanitaire hulp en zetten systemen op om hulp uit Oekraïne te ontvangen. Boeren weigerden graan te verkopen aan de bezetters. Leraren van openbare

scholen namen ontslag in plaats van hun leerlingen het door Rusland opgelegde lesprogramma te geven. Medisch personeel weigerde hun persoonlijke gegevens af te staan aan Russische volkstellers. Hele gemeenteraden zijn afgetreden en weigeren de infrastructuur voor de binnenvallende troepen te ondersteunen. Mensen weigeren belasting te betalen, weigeren Russische propaganda uit te zenden en weigeren identiteitskaarten te tonen. Dit zijn allemaal voorbeelden van de "10 geboden" van geweldloze non-coöperatie, geperfectioneerd door de Tsjechen bij hun verzet tegen de Sovjetinvasie van Tsjecho-Slowakije in 1968.

De meest dramatische daden van geweldloze interventie zijn over de hele wereld uitgezonden: Oekraïners blokkeerden Russische tanks en militaire konvooien; bouwden barricades; coördineerden alternatieve communicatiesystemen via beveiligde sociale media; brachten gezamenlijk in kaart welke zones gevaarlijk en veilig waren; en bouwden parallelle vormen van zelfbestuur op, waaronder scholen, lokale overheden en banken. Plaatselijke orthodoxe priesters boden bescherming en een veilige doorgang voor burgers uit de conflictgebieden. Met al deze acties verzetten de Oekraïners zich tegen de institutionalisering van de bezetting en dwarsbomen zo de doelen van Poetin.

Verzet tegen het kwaad heeft zijn prijs. Honderden Oekraïense demonstranten en burgerlijke organisatoren zijn doodgeschoten of verdwenen. Eind september werden ds. Leonid Ponomaryov, voorganger van een baptistenkerk in het tijdelijk door Rusland bezette Mariupol, en zijn vrouw Tatyana meegenomen door gewapende gemaskerde mannen en door Russische functionarissen beschuldigd van "extremistische activiteiten". Op dit moment worden ze nog steeds vermist.

In Rusland is het verzet moeilijker te documenteren, maar het vindt wel plaats. In september begon president Poetin Russen op te roepen voor militaire dienst, en het verzet was snel en groot. "De omvang van de recente exodus is enorm," schreef David Cortright, auteur van *Soldiers in Revolt*. "Bijna 100.000 Russen trokken Kazachstan binnen ... en grote aantallen trokken Turkije en Armenië binnen. Meer dan 50.000 zijn Finland binnengekomen voordat de grens werd gesloten, het dubbele van de voorgaande weken." Ten minste twee tegenstanders van Poetins dienstplicht zijn de Beringzee overgevaren om aan land te gaan op een afgelegen eiland in Alaska, waar zij asiel hebben aangevraagd.

Je weet nooit waar de handen van Christus te vinden zijn. Elke hand die een Oekraïense vlag vasthield, weigerde een identiteitskaart uit te trekken, een blik verf voor een muurschildering optilde of een boot over de open oceaan loodste, handelde in vreedzaam verzet. En met elke daad breken we het zwaard in Christus' naam. Oorlog maakt ons blind. Blind voor het goede. Blind voor de menselijkheid van de ander. Misschien heeft Radkevych daarom ook brailletekst opgenomen in de hoeken van zijn muurschildering. Voor degenen die het met de toppen van hun vingers kunnen lezen, staat er "hoop".

Rose Marie Berger is hoofdredacteur van *Sojourners* magazine.